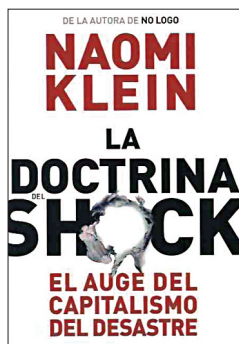

LLIBRES

LLIGATS A LA LLIBERTAT DEL MERCAT

La doctrina del shock. El auge del capitalismo del desastre

Naomi Klein

Ediciones Paidós
Ibérica S.A. Barcelona,
2007. 317 pàgines

Ens trobem davant d'un gran treball de periodisme d'investigació, però sobretot davant la lucidesa d'una persona, Naomi Klein, capaç una vegada més de presentar els esdeveniments de manera que, des del plantejament «científic» inicial: el xoc com a estat òptim per a introduir canvis en els individus, es demostre amb rotunditat el paper del corporativisme actual com a força precursora i magnificadora dels mals que pateixen molts pobles d'aquest planeta quan actua mitjançant la instauració de polítiques econòmiques ultraantisocials. Amb una exposició clara i molt documentada ens presenta la base comuna que es troba darrere de molts dels grans esdeveniments socials de la història mundial recent, des del Xile de Pinochet fins al macabre fracàs de

la invasió de l'Iraq, i encara més enllà. De nou és vàlida l'expressió que diu que la realitat supera la ficció.

En aquest llibre es parla de llibertat, però aplicada al mercat. També es parla de democràcia, però com a cortina de fum per a interessos més mundans. S'hi mencionen les ajudes internacionals, que es transformen en grillons que ancoren les nacions i les seues gents a les regles del capitalisme més extrem. Es parla dels compromisos dels estats amb els seus pobles, però com a relíquies incòmodes que s'han de suprimir.

Les preguntes del lector sorgeixen davant l'allau de dades. La visió tan parcial que la majoria tenim dels esdeveniments, és fruit de la nostra incapacitat per a relacionar els fets? O de la

dels mitjans de comunicació? O simplement, és aquesta mateixa elit corporativista qui també s'encarrega de mantenir-nos (no) informats?

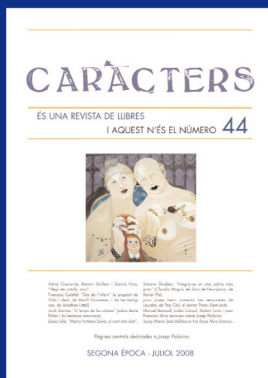
I la lectura és un repte. Consisteix aquest a avançar-hi, sabent que no és una novel·la de ficció ni un guió de pel·lícula el text que tenim entre mans. Reconèixer, ni per intuïció ni per convenció, sinó per aprenentatge, com s'escriu la història al nostre voltant. Reconèixer la impotència. Tenir les dades per verbalitzar-la. El repte és caure en l'inevitable desassossec, en l'enuig, i passar al següent paràgraf.

Però com l'autora i el curt cinematogràfic d'Alfonso Cuarón conclouen, la informació és resistent al *shock* («*information is shock resistance*»). No s'ha de permetre que, a més d'imposar als pobles un model econòmic atroç i que només beneficia uns pocs «privilegiats», aquests a més gaudeixen del model de societat que més els convé, el basat en l'alienació i la ignorància del qui no vol saber. Aquest llibre és un més dels molts que proporciona les dades que protegeixen contra la utopia que, mai millor dit, es ven cada dia. I donada l'extensió i la proximitat històriques, com també el bon treball de cites i referències, és un estudi que ha de donar-se a conèixer. Llegir-lo, alhora que genera la necessitat natural de compartir allò que s'ha après, proporciona infinitat de dades i exemples de camp que permeten argumentar amb base sobre la realitat mundial actual.

Finalment, aquest llibre també ens fa veure que aquest corporativisme tan perillós se la campa a pler, sempre aguantant darrere de titulars sonors que parlen de llibertat, democràcia, desastres naturals o dictadures. Però la seua impunitat és tan gran com la seua prepotència. Així doncs, mitjançant la informació poden identificar-se els indicadors socials, econòmics o polítics que repetidament conformen el nínxol perfecte per a l'auge de les corporacions i la implantació de les despietades reformes socials, econòmiques i polítiques que propugna.

ÓSCAR OLIVARES FUSTER

College of Agriculture, Auburn University (Alabama, EUA)

REVISTA DE LLIBRES JULIOL 2008

Adrià Chavarría, Ramon Guillem i Damià Pons: "Llegir en català, avui".

Francesc Calafat: "Des de l'infern" (a propòsit de *Vida i destí*, de Vassili Grossman, i de *Les benignes*, de Jonathan Littell).

Jordi Llavina: "El temps de les cireres" (sobre Berta Piñán i la literatura asturiana).

Lluïsa Julià: "Maria Antònia Salvà, el cant més alt".

Simona Škrabec: "Integrar-se en una pàtria més gran" (*Claudio Magris, els llocs de l'escriptura*, de Xavier Pla).

Joan Josep Isern comenta *Les senyorettes de Lourdes*, de Pep Coll, el darrer Premi Sant Jordi.

Manuel Baixauli, Isidor Cònsul, Antoni Furió i Joan Francesc Mira escriuen sobre Josep Palàcios.

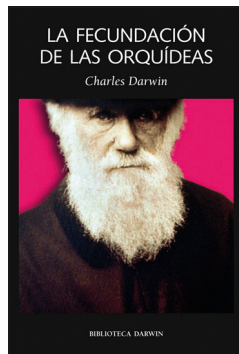
Josep Maria Sala-Valldaura tria Rosa Alice Branco.

Pàgines centrals dedicades a Josep Palàcios.

Informació i subscripcions **PUV**

C/ Arts Gràfiques, 13 46010 València Tel.: 96 386 41 15 - Fax: 96 386 40 67 caracters@uv.es

LA TRADUCCIÓ AJORNADA DE DARWIN, 150 ANYS DESPRÉS

La fecundación de las orquídeas

Charles Darwin

Traducció de Carme Pastor. Introducció de Martí Domínguez. Editorial Laetoli, Universidad Pública de Navarra. Navarra, 2007. 297 pàgines.

amb el mateix Darwin, íntegrament i metòdicament elaborada, sobre el món exclusiu de les orquídiades, amb els seus comentaris d'observador, els pensaments propis i aliens, la certesa i la ironia, els deutes i els dubtes. En algunes parts, excessivament detallista i difícil de seguir o comprendre, però sens dubte una perfecta demostració de com es desenvolupa el treball científic. L'observació, el plantejament d'hipòtesis, el disseny experimental, l'anàlisi i confirmació de resultats per arribar a conclusions confirmades que demostrin com es relacionen i funcionen les parts de la flor de les orquídiades. És un exemple tan evident per mostrar l'aplicació del mètode científic, que hauria d'ocupar un lloc significatiu entre les lectures de tot investigador, i especialment en la formació dels futurs científics naturalistes.

Per això cal agrair aquest primer fruit d'una iniciativa que vol donar llum amb la Biblioteca Darwin a un extens conjunt d'obres darwinianes que, eclipsades per *L'origen de les espècies*, han romàs per un període excessivament prolongat en una obscuritat absoluta, que podria rebre fins i tot el qualificatiu d'ignorància, per a la nombrosa comunitat de biòlegs en llengua castellana. A més, d'alguna manera també serveix per compensar el deute secular que la ciència i la cultura espanyola manté amb la figura i l'extensa obra de Charles Darwin. Martí Domínguez, amb una introducció encertada i aclaridora, manifesta i analitza aquest oblit incomprensible. A més, la seua presentació anima a la lectura, amb detalls que acompanyaren el treball investigador de Darwin i contribueixen a entendre el valor, la significació i les implicacions que es desprenen de les seues afirmacions incontestables.

Les flors de les orquídiades han estat i són àmpliament reconegudes per la seua delicadesa i originalitat. De fet, en temps

Resulta extraordinari estar escrivint una ressenya per transmetre la novetat editorial d'una obra de Darwin, de l'autèntic i universal Charles Darwin (1809-1882) que va sacsejar els fonaments de la història natural amb *L'origen de les espècies*, publicació que ja està prop de complir el seu 150 aniversari. Només tres anys després, el 1862, va ser publicada *La fecundació de les orquídiades*, una monografia minuciosa i exhaustiva, descriptiva i experimental, amb els membres d'aquesta família vegetal i els seus pol·linitzadors com a protagonistes. Sorprenentment, aquest treball mai no havia estat traduït al castellà.

Veritablement, *La fecundació de les orquídiades* no pertany al gènere divulgatiu. És un treball monogràfic laboriós, precís, especialitzat i molt exigent, però al mateix temps molt proper, on la narració es transforma en una mena de conversa

de Darwin, eren destacades com l'obra més sublim i directa de la mà creadora. Amb aquesta qualificació, era lògic que es convertiren en objectiu prioritari de la seua recerca. Demostrar la meravellosa i perfecta integració morfològica i funcional mitjançant la preservació de petites modificacions adaptatives, sense cap participació de la divinitat, oferia un valuós projecte per afegir evidències inqüestionables en favor de les seues teories evolutives.

Per assolir les proves conclouents, es llança a l'estudi de totes les espècies d'orquídiades que arriben a les seues mans, natives o exòtiques, les que creixen a les proximitats de la seua residència o les enviades per amics i col·laboradors des de llocs recòndits. Per a cada espècie, descriu amb tots els detalls les característiques i la posició de cada peça floral, la disposició precisa dels òrgans reproductors per assegurar la pol·linització creuada amb la col·laboració essencial dels insectes adients, parant especial atenció als òrgans reproductors. Aquests són objecte d'una observació i una experimentació acurada, per arribar a comprendre, demostrar i confirmar els mecanismes de la pol·linització. Observa els insectes que visiten les flors, identifica els que són efectius en la càrrega i transport dels sacs pol·línics, descobreix els moviments que aquests experimenten per contactar amb l'estigma de l'altra flor; analitza les recompenses que les flors ofereixen als seus visitants, que el duen a vaticinar l'existència d'espècies després descobertes.

Darwin ens ho conta absolutament tot, fins al punt de resultar de vegades un tant pesat i embullat. Moltes descripcions es fan complicades de comprendre sense un suport visual, fent-se notar l'escassetat de dibuixos i esquemes. Per fortuna, l'extensa oferta i diversitat de guies fotogràfiques sobre aquesta família permet solucionar fàcilment aquesta manca. Aquesta oferta possibilita la revisió i confirmació dels seus comentaris amb la pròpia observació, sempre amb la prudència i la restricció que exigeixen les espècies més rares o amenaçades. Com un remat excel·lent, la immersió absoluta que realitza en el món de les orquídiades el duu a considerar molts altres aspectes relacionats, alguns encara avui objectiu de l'activitat investigadora: l'atracció dels insectes exclusius, la implicació dels factors ambientals sobre les plantes i els pol·linitzadors, la fecundació en sentit estricte o el reduït nombre d'exemplars en poblacions que produeixen milions de llavors, per mencionar alguns dels interrogants que deixa plantejats.

En definitiva, aquest llibre recull un rigorós treball científic amb tots els ingredients perfectament presentats i raonats. Una recopilació massiva d'evidències definitives sobre les adaptacions morfològiques i fisiològiques implicades en la pol·linització entomòfila d'aquestes flors delicades i increïbles. Tot el volum de proves obtingudes amb la seua investigació no donen opció a cap explicació alternativa: la diversitat de recursos que exhibeixen les orquídiades per afavorir l'intercanvi genètic és fruit d'una «llarga trajectòria de progressiva modificació on s'ha preservat cada modificació que ha resultat profitosa per a la planta, durant els incessants canvis». Pot ironitzar amb criteri sobre tots aquells que mantenen l'estatisme de la teoria creacionista, la intervenció del creador omnipotent per completar l'esquema de la natura.

**«EN TEMPS DE DARWIN,
LES ORQUÍDIDES EREN
DESTACADES COM L'OBRA
MÉS SUBLIM I DIRECTA
DE LA MÀ CREADORA. AMB
AQUESTA QUALIFICACIÓ,
ERA LÒGIC QUE ES
CONVERTIREN EN OBJECTIU
PRIORITARI DE LA RECERCA
D'AQUEST NATURALISTA»**

SIMÓN FOS
Conselleria de Medi Ambient,
Generalitat Valenciana

LA CIÈNCIA DEMOSTRA QUE DÉU NO EXISTEIX

¿Existe Dios? El gran enigma

Victor J. Stenger

Ediciones Robinbook S.L.
Barcelona, 2008.

286 pàgines.

Pot la ciència estudiar l'existència –o la inexistència– de Déu? Encara que aquest debat ha estat històricament confinat en l'àmbit de la filosofia i la teologia i, d'alguna manera, s'ha consolidat la idea que la ciència n'ha de romandre al marge, aquest llibre ens proposa avaluar els atributs del Déu de la tradició judeo-cristiano-islàmica aplicant el mètode científic. Sense entrar en quina és la vertadera naturalesa de Déu, construeix el model científic de Déu per, d'aquesta manera, resoldre la incògnita de la seua existència. Un Déu que exerceix un rol determinant en l'operació de l'univers i en la vida dels éssers humans ha d'aparèixer en algun lloc situat en els buits o en els errors dels models científics i pot ser –i ha de ser– detectable per mitjans científics. Així, doncs, i de la mateixa manera que l'existència de Déu quedaria

demonstrada per dades empíriques consistents que no pogueren ser explicades per cap procés natural, si no es troben evidències de la intervenció de Déu en el món natural això ens portaria a concloure que Déu no existeix.

El professor Stenger revisa en aquest text de manera clara i accessible les principals hipòtesis sobre la intervenció d'un ésser superior en el món natural que es fan servir per defensar l'existència de Déu a la llum de diverses disciplines científiques. Entre aquestes inclou no sols la biologia, la física i l'astronomia, sinó també les ciències socials, la història, l'ètica i fins i tot la teologia. Primerament es tracten en el llibre algunes hipòtesis biològiques i físiques. En el capítol 2 es confronta la teoria del disseny intel·ligent impulsada per creients incapaçs de conciliar la selecció natural darwiniana amb la seua fe religiosa. També cal destacar els capítols 4 i 5, en què es descarta l'existència d'un creador de l'univers i de la vida a la Terra des del punt de vista de la física i la cosmologia, que són, per la formació de l'autor, els de major força del llibre. Resulta enriquidor que Stenger també dedique uns capítols als arguments de les que podrien considerar-se ciències toves i a la repercussió que la religió ha tingut sobre l'evolució dels valors humans. És aquí on afirma que la religió ha fet del món un lloc pitjor i que la bondat de les persones no procedeix d'aquesta, sinó que existeix a pesar de la religió.

A la vista dels resultats analitzats, la conclusió final de Stenger és que l'univers té exactament el mateix aspecte i composició que tindria sense la intervenció d'un ésser sobrenatural, per la qual cosa el model de Déu queda refutat. Aquesta tesi es recull en la traducció literal del títol del llibre, «Déu: la hipòtesis fallida». Com la ciència mostra que Déu no existeix», rebaixat inexplicablement en una llicència de traducció un poc excessiva.

NURIA GARRO

Institut Universitari de Ciència dels Materials, UV

EL CANVI CLIMÀTIC, ANALITZAT CIENTÍFICAMENT I SENSE AMBIGÜITATS

Ramon Folch
Oriol Lladó, Lúcia Hervás i equip
Suarem!
El clima que ens espera

Suarem! El clima que ens espera

Ramon Folch

Mina Editorial, Col·lecció
L'Arquer. Barcelona, 2008.
228 pàgines.

Sempre he pensat que l'excés d'informació és tòxic. I si avui dia hi ha un tema del qual hem d'aguantar un bombardeig constant d'alarmes, denúncies, proclames... és el canvi climàtic. No sé si es fa precisament perquè el ciutadà quedi aclaparat i perdi l'interès... suposo que no, perquè no crec en les conspiracions, però ho sembla! Més aviat penso que les notícies es donen així de simples, sense cap reflexió, perquè és el més fàcil per al periodista. I si les informacions es donen sense cap anàlisi, més aviat «desinformen» i en tot cas no ajuden a crear opinió, de manera que aconsegueixen que la reacció lògica del lector sigui la d'enuig o la del «ja s'ho faran».

Què hem de fer, doncs, davant d'aquest allau de simplicitats contradictòries? Deixar d'informar-nos?

Deixar de llegir? No pas! Seria el que voldrien alguns. El que hem de fer és seleccionar bé allò que llegim. No fer cas de l'opinió de qualsevol, sinó de les anàlisis que facin els experts. I precisament això és aquest llibre: una anàlisi brillant feta per un expert. Si sentiu

que Ramon Folch comenta que el Barça guanyarà la lliga, no cal que li feu cas. Però si sentiu que diu «El canvi climàtic és una discreta qüestió ecològica, un considerable problema ambiental i un trasbals socioeconòmic molt seriós», sí que cal. Sap del que parla.

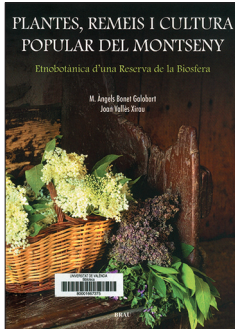
L'estratègia que utilitza en el llibre és mantenir el fil del discurs a través de correus electrònics entre diversos interlocutors, els quals fan les preguntes escaients que es faria l'home del carrer: de què va exactament el canvi climàtic? Com m'afectarà? Què hi puc fer?... i les respostes es troben en els documents adjunts als e-mails. Hi ha, doncs, dos llibres dins d'aquest llibre, amb sengles estils explicatius. Seguint la narració, el lector va esbrinant no diré la veritat (això qui ho necessiti ho ha de buscar a les religions), sinó els fets comprovats, les conseqüències reals i les previsions més versemblants.

Pels qui el coneguin, només dient l'autor, n'hi ha prou. És un científic rigorós que escriu molt bé i un divulgador de primer ordre, i en aquest tema encara més perquè és protagonista directe o indirecte de la història que explica. I s'expressa amb tots els matisos, però sense ambigüitats i, és molt d'agrar, sense un llenguatge políticament correcte. En fi, heu de llegir el llibre, però com que no és una novel·la, us avanço el final: «El canvi climàtic és un fenomen científicament provat, de mitigació incerta i de correcció tan difícil com indefugible».

En efecte, Ramon Folch sap del que parla i sap com fer-ho.

ALBERT MASÓ
Biòleg i ecològ

REMEIS BOTÀNICS

Plantes, remeis i cultura popular del Montseny

M. Àngels Bonet i Joan Vallès

Edicions del Brau, Museu de Granollers. Figueres, Granollers, 2006. 776 pàgines.

No vull usurpar el paper dels informants presentats al llibre i que en constitueixen la columna vertebral, simplement em sembla fantàstica la coincidència sobre una de les nombroses i antigues receptes recollides pels autors amb un exhaustiu treball etnològic als pobles del Montseny i rodalia. En consultar aquest llibre, resulta emocionant comprovar que també compartim els coneixements populars sobre l'ús medicinal i culinari de les nostres plantes. Ben estructurat i amb interessants apartats com el catàleg de licors i begudes espirituoses, aquest llibre és una bona eina de consulta per als herbolaris neòfits, però també un compendi de valuosa informació de camp, transmesa amb una reverencial fidelitat als entrevistats, col·laboradors entusiastes, últims aficionats a herbolaris o «trementinaires» del Montseny, com així ho demostren els 65 anys d'edat mitjana. En aquest sentit i amb una petita llicència, em permet recordar el que deia Joan Pellicer, que ens va deixar l'any passat i que amb el seu personal estil poètic ens va transmetre l'afecte pels remeis botànics: «Considerant l'edat avançada dels informants, de les poques persones que continuen immerses encara en el món rural [...] es constata fàcilment i tristament la fragilitat de la cadena de transmissió oral del saber etnobotànic.»

Encara que l'etnobotànica necessita més vigència, més divulgació en tots els àmbits per procurar que pervisca, aquest llibre és un bon engranatge en aquesta cadena de transmissió que ens permet afegir-hi unes gotes d'optimisme, pensant en la veu dels autors quan recorden que: «encara hi ha persones que elaboren alguns preparats a petita escala o simplement els distribueixen entre els parents i els amics.» No és tan lluny el temps en què la gent encara fiava gran part de la seua salut als remeis botànics, que en molts casos poden substituir els fàrmacs moderns. Tenen menys efectes secundaris i van avalats per un ús mil·lenari. Tot és posar-s'hi i anar passant la veu perquè el saber etnobotànic no es perda.

FERNANDO CALATAYUD

Agrupació de defensa sanitària apícola, Apiads (València)

Els gèneres de la literatura científica

SISTEMES: ARA VEURÀS, VA DIR LA B A LA A

Hi ha camps del saber plens de dades disperses i inconexes, que semblen estar esperant un seny ordenador. Linné, amb la seva classificació sistemàtica de les espècies, n'és un bon exemple, però per mi el més espectacular continua essent Darwin. Amb un parell d'idees clares –variació a l'atzar i selecció natural– va posar ordre en un camp que, ben mirat, abasta tot el món natural, geologia inclosa.

Això era més probable en el temps dels llibres. En l'era dels articles i el finançament per factor d'impacte hi ha menys investigadors que s'arrisquin a invertir esforços en una tasca tan monumental.

Ara bé, de tant en tant algú ho intenta. Vegeu aquest paràgraf: «Fa tres-cents anys la ciència va quedar transformada per la dramàtica nova idea que per descriure el món natural es podien fer servir regles basades en equacions matemàtiques. El meu propòsit en aquest llibre és iniciar una transformació semblant i presentar una nova mena de ciència basada en uns tipus de regles molt més generals que poden ser incorporades en programes senzills d'ordinador.»

Així comença el primer capítol de *A New Kind of Science*, el llibre que Stephen Wolfram va publicar l'any 2002. Wolfram va ser un nen prodigi: va publicar el seu primer article sobre física teòrica als quinze anys, va fer el doctorat en un any i va crear un *software* que el va fer molt ric. Amb aquest llibre Wolfram es proposa demostrar que els autòmats cel·lulars –petits programes simples– poden explicar els fenòmens de la naturalesa millor que les fórmules matemàtiques.

Els lectors han rebut aquesta revolució amb tibesia. No els en puc culpar: per molt que ho he intentat, no he pogut trobar res on agafar-me en aquest llibrot de 1.200 pàgines, ni a la web que l'acompanya. Suspenc el judici: si això és un sistema, que vingui la posteritat i ho vegi.

Quan el president de la Linnean Society va fer el balanç del 1858 va dir: «l'any que ara acaba no ha estat caracteritzat per cap descobriment d'aquells que, per dir-ho d'alguna manera, revolucionen de sobte el seu camp de la ciència». Això era pocs mesos després que Darwin i Wallace fessin públics els primers esborranys de la seva teoria. Potser algun dia les ressenyes escèptiques que ha rebut *A New Kind of Science* i el comentari del president de la Linnean es trobaran a la galeria dels que no van saber veure el que tenien davant dels ulls. O potser no.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- DARWIN, C., 1859. *The Origin of Species*. <http://darwin-online.org.uk/EditorialIntroductions/Freeman_OntheOriginofSpecies.html>
GILES, J., 2002. «What kind of science is this?» *Nature*, 417: 216-218.
JUDSON, O., 2008. «Darwinmania!» *The New York Times*, 17 de juny. <<http://judson.blogs.nytimes.com/2008/06/17/darwinmania/>>
WOLFRAM, S., 2002. *A New Kind of Science*. Wolfram Media Inc. Champaign (Illinois). <<http://www.wolframscience.com/nksonline>>

JESÚS PURROY

Parc Científic de Barcelona